

Rasprave

ODNOS MJESNE I OPĆE CRKVE

Nedjeljko Ante Ančić

Posljednjih godina pažnju crkvene javnosti pobudio je niz slučajeva koji su izazivali zabrinutost i napetost u odnosima između pojedinih mjesnih Crkava i opće Crkve i njezinih ustanova. Najčešće su to bili, i dalje ostaju, sporovi oko imenovanja novih biskupa, ali i neslaganja oko tumačenja i vrednovanja nekih pitanja na području pastoralne prakse i crkvene moralne nauke. Više i nije neobično da pojedinci i skupine vjernika izriču kritike na stil, metode i postupke Rimskih kongregacija, pa i samog pape. Crkvena javnost na Zapadu osjetljiva je na pojave centralističkih tendencija u ophođenju i praksi središnjih crkvenih ustanova prema mjesnim Crkvama. Ona tu vidi povredu ne samo načela subsidiarnosti, nego i neuvažavanje svojih opravdanih različitosti. Dakako, ne želi se pritom načelno dovoditi u pitanje učiteljski autoritet opće Crkve.

Ovi učestali prijepori između, uvjetno rečeno, dijelova i cjeline aktualiziraju i ukazuju na jednu dublju teološku problematiku, koja se nazire ispod površinskih osporavanja. Njih ovdje uzimamo kao simptome, koji ukazuju na potrebu novog teološkog promišljanja i vrednovanja odnosa između mjesne i opće Crkve. Pitanje zapravo glasi: Na koji način valja urediti odnos jedne sveopće Kristove Crkve prema mnogim mjesnim Crkvama, koje se u njoj nalaze, tako da taj model suodnosa odgovara kako biti same Crkve, tako i djelotvornom vršenju njezina religioznog poslanja? Iz povijesti nauke o Crkvi i crkvene prakse proizlazi da odgovor na to pitanje nije bio nimalo jednostavan, niti je u svakom vremenu bio isti. Površan promatrač možda neće odmah uočiti značenje ove teme, pa će je vjerojatno svrstati u specijalna pitanja ekleziologije i pridati joj rubno mjesto. Letimičan pogled u teološke leksikone i priručnike kao da potvrđuje takav zaključak, jer nam pružaju prilično oskudnu izravnu informaciju o zajedništvu jedne Crkve, u kojemu bi bilo skiadno spojeno jedinstvo i različitosti. Međutim, ona je itekako prisutna u kontekstu cijelog niza važnih eklezioloških pitanja i zadire, kako ćemo vidjeti, u samu bit shvaćanja Crkve, pa prema tome ima i izuzetnu važnost za unutar-

crkvene odnose, kao i za stajalište katoličke Crkve prema drugim kršćanskim Crkvama i crkvenim zajednicama. Stoga ćemo pokušati, barem u osnovnim crtama, odgovoriti na gornje pitanje oslanjajući se uglavnom na trojicu poznatih katoličkih teologa: Yvesa Congara, Waltera Kaspera i Josepha Ratzingera.

1. DVA RAZLIČITA MODELA CRKVE

Radi jasnoće razumijevanja, valja najprije razjasniti pojam same Crkve. Drugi Vatikanski sabor razlikuje u poimanju Crkve tri stupnja: a) *ecclesia universalis*, to je opća, tj. cijela katolička Crkva, uključujući ovdje i s njom sjedinjene partikularne Crkve drugoga obreda; b) *ecclesia localis*, naziv je za patrijarhat, tj. crkvene zajednice zasebnih obreda i predaja; c) *ecclesia particularis*, naziv je za partikularne ili pojedine Crkve, tj. zajednice vjernika okupljene oko jednog biskupa i njemu podređene. To su dakle biskupije ili dijeceze. Ovi nazivi nisu posve jedinstveni, ali su ipak uglavnom prihvaćeni pa ćemo ih se i mi držati.¹ Ostavimo ovdje po strani posebne Crkve (*ecclesia localis*) i promotrimo odnos između opće i partikularne Crkve, odnosno biskupije, koju možemo opravdano zvati i mjesnom Crkvom.

Gledajući kako se ovaj odnos kroz povijest mijenjao i dobivao svoje specifične izražajne oblike, može se pojednostavljeno sažeti:² U Pracrkvi i u prvim stoljećima kršćanstva prevladava model Crkve kao zajedništva Crkava (*communio ecclesiarum*). To je skup pojedinih mjesnih Crkava međusobno povezanih višestrukim vezama i okupljenih oko euharistijskog oltara i svoga biskupa. Širenjem kršćanstva nastaju unutar jedne Crkve crkvena središta ili patrijarhati oko kojih se kao svojih organizacijskih žarišta okupljaju mjesne Crkve. Međutim, uslijed višestoljetnog političkog, kulturnog i crkvenog otuđenja između Rima i istočnih patrijarhata u ranom srednjem vijeku, razvoj je na jednoj i drugoj strani poprimio različite oblike. Istočna Crkva na svom prostoru uglavnom zadržava i dijelom proširuje postojeći model rane Crkve, kao skupa Crkava, iz kojega kao rezultat tijekom idućeg razdoblja proizlaze autokefalne Crkve sa svojih osam patrijarhata. Osnovna je značajka ovoga ustroja samostalnost i posebnost pojedinih Crkava. U zapadnoj Rimskoj Crkvi prvotni se model uobličuje u drugom smjeru. U njemu prevagu dobiva jedinstvo jedne Crkve pod vodstvom pape. Ovakva eklezijska struktura ne ostavlja uvijek dovoljno mjesta za različitost i posebnost mjesnih Crkava u kojima se ona ostvaruje. Reformacija se suprotstavila, između ostalog, i ovakvom vidljivom ustrojstvu hijerarhijski uređene Crkve, stavljajući naglasak na samostalne mjesne crkvene zajednice. Konačno je u prošlom stoljeću ovaj model jedinstva, shvaćenog prije svega kao jednoobraznost i isključivost, dobio svoj dogmatski izraz na I. Vatikanskom saboru u nauci o primatu i nezabludivosti pape kao trajnog i vidljivog počela jedinstva Crkve.

Dakle, u praksi su ostvorena dva različita uzorka Crkve, ne doduše u čistom obliku, nego tako da su se međusobno dijelom preklapali i mije-

¹ Usp. J. Ratzinger, *Katholizität als Formalstruktur des Christentums*, u *Theologische Prinzipienlehre*, München 1982, str. 300-327, ovdje 304.

² Usp. *Lexikon der katholischen Dogmatik*, Freiburg 1987, str. 311.

šali, pa je, ovisno o povijesnom razdoblju i kulturnom utjecaju, prevladavao jedan ili drugi. Osnovne su pak razlike među njima ne samo u tome što jedan polazi od posebnosti i od pojedinačnog, a drugi od jednobraznog jedinstva, od općega. Kako ćemo vidjeti, ta različita polazišta ne moraju nužno biti i suprotnosti. Izvor je suprotnosti u tome da su se ovi eklezijalni modeli na stanovit način isključivo shvaćali i tako se, nažalost, često međusobno suprotstavljali, dapače i izopćavali.

Drugi vatikanski sabor, kao epohalni događaj Crkve u ovome stoljeću, nazvan "Koncil Crkve o Crkvi", htio je teološki pomiriti te dvije dugo suprotstavljene koncepcije Crkve posežući za jednim dubljim temeljom u njezinu otajstvu, koji će omogućiti više sintezu općeg i posebnog, jedinstva i različitosti, dijelova i cjeline. I sam pokušaj da se u shvaćanju Crkve prevladaju suprotnosti, koje su bile tako bremenite sukobima, valja vrednovati kao izuzetan doprinos ekumenskom zbližavanju. Na Saboru je, naime, ponovno otkrivena i aktualizirana misao o Crkvi kao zajedništvu. Što više, *communio ekleziologija* nije ostala rubni pojam, već je postala jednom od središnjih i temeljnih ideja koncilskih dokumenata, kako to vidno ističe završni dokument Druge izvanredne sinode biskupa u Rimu povodom jubilarne obljetnice završetka Drugog vatikanskog sabora.³ *Communio* je i ključni pojam za tumačenje saborske nauke o Crkvi, koja se počinje u tom duhu svestrano obnavljati, u svom unutarnjem životu i u odnosima prema drugim kršćanima i svijetu uopće. Stoga J. Ratzinger naziva *communio ekleziologiju* "pravim središtem nauke II. Vatikanskog o Crkvi, novom i posve izvornom spoznajom kojom nas je ovaj Sabor htio obdariti".⁴ Ona postaje teološki temelj za obnovljeni poredak ustrojstva i života u zajednici Crkve, posebice za jedan širi pojam jedinstva u kojemu i različitosti pojedinih Crkava nalaze svoje pravo mjesto. Istodobno nam otkriva izvornu vrijednost i značaj mjesnih Crkava, kako unutar same Crkve, tako i u odnosu prema drugim kršćanskim Crkvama. *Communio ekleziologija* želi obnovu u Kristu i time dolazi ususret osnovnoj ekumenskoj nakani da ćemo se temeljnom obnovom svaki u svojoj Crkvi približiti jednoj Kristovoj Crkvi. Međutim, prije nego provjerimo u kojoj je mjeri ova stožerna koncilaska misao danas aktualna u teologiji, koliko je proširena u svijesti vjernika i pretočena u crkvenu praksu, kratko ćemo se osvrnuti na njezin početak.

2. PRIPREMA KONCILSKE EKLEZIOLOGIJE

Ono što je od brojnih pastoralnih poticaja, novih teoloških spoznaja, duboko izmijenjenih društvenih prilika i općih zahtjeva za reformom konačno sazrelo i na Saboru ušlo u završene dokumente, napose u one o Crkvi, plod je prethodnih promišljanja jednog cijelog razdoblja počevši od religioznog buđenja nakon prvog svjetskog rata, koje je Romano Guardini svojedobno zgodno izrekao poznatim riječima: "Započeo je događaj od nesagledivog značenja: Crkva se budi u dušama."⁵ Iz tog razdoblja živog

³ Usp. Završni dokument druge izvanredne sinode biskupa, u W. Kasper, *Zukunft aus der Kraft des Konzils*, Herder 1986, str. 33.

⁴ J. Ratzinger, *Die Ekklesiologie des Zweiten Vatikanums*, u *IKaZ* 15 (1986), str. 41-52, ovdje 44.

⁵ R. Guardini, *Vom Sinn der Kirche* (1922), Mainz 1955. str. 19.

budjenja Crkve potiču značajna nova razmišljanja i ideje, koje su poslije utkane u nauku i sliku o Crkvi na Drugom vatikanskom. Spomenimo samo neke.⁶

Crkva se sada otkriva i doživljava sa svoje nutarnje, nevidljive, duhovne strane, u svome otajstvu. To novo, živo i oslobađajuće iskustvo svijesti Crkve o sebi izraženo je u ekleziološkom pojmu/slici *Mističnog tijela Kristova*. Ipak, metafora Mističnog tijela, kao dominantni pojam pomoću kojega je Crkva uglavnom izricala samu sebe, nije mogla dovoljno izraziti odnos vidljivog i nevidljivog, reda i života, zakona i milosti u svom otajstvenom biću, niti je mogla dostatno naznačiti njezin odnos prema svijetu koji se mijenja. Vrlo složen odnos dijelova i cjeline u zajednici Crkvi ne da se pravo izreći usporedbom o jednom tijelu i mnogim udovima. Iako važan, ovaj se pojam već tada pokazao preuskim da izrazi mnogostruke oblike pripadnosti Crkvi. Pojam Tijela Kristova htio je međutim izreći da Crkva nije samo struktura, organizacija ili neko udruženje. Ona nije niti neki okoštali aparat, kako je u očima suvremenika možda ponekad izgledala, nego živi organizam Duha Svetoga, koji kroz stoljeća raste, razvija se i tako u vremenu uprisutnjuje otajstvo Kristova utjelovljenja. Ta je kristološka odrednica potom na Saboru ušla u teologiju o Crkvi.

Crkva, dakle, raste iznutra prema vani dinamikom živoga. Ona je Crkva u nama, zajedništvo vjernika s Kristom, koje dobiva svoj konkretni izraz u životu vjere i sakramentalnim susretima. Ova vrlo važna dimenzija Crkve, kao zajedništva i zjedničarenja, ući će također kao bitna značajka u communio ekleziologiju. Krista možemo naći samo u zajednici Crkve, jer je ona njegovo Tijelo i zajednica svih udova toga Tijela. Tu je već naznačen odgovor na onu lozinku koja će se poslije pojaviti: Krist da – Crkva ne. Zajedničarski karakter Crkve znači suodgovornost i sudjelovanje svih u životu Crkve. I ova spoznaja će prokrciti sebi put i naći mjesto u nauci o općem svećeništvu svih krštenika i sudjelovanju laika u životu i službama Crkve. Nadalje, u tom razdoblju javlja se i ideja povijesne dinamike Crkve kao živog organizma. Naime, Crkva može ostati vjerna svom izvoru i početku i očuvati identitet samo ako ne ostane zatvorena u se, nego se u svakom vremenu neprekidno aktualizira.

Egzegetska istraživanja, iz vremena budjenja Crkve, pokazala su da je za Pavla i za crkvene oce ideja Crkve kao Tijela Kristova nerazdvojivo povezana s euharistijom u kojoj je Krist stvarno prisutan i daje nam svoje tijelo za hranu. Euharistija združuje vjernike s Kristom i međusobno i tako ih čini Crkvom. Stoga, Crkva živi u euharistijskim zajednicama koje imaju posve specifičan odnos između jedinstva i različitosti. Polazeći od ove tzv. *euharistijske ekleziologije*, Sabor će razviti teologiju mjesnih Crkava ili communio ekleziologiju. Pritom valja istaknuti da se pojam Crkve sada promišlja i koncipira u kontekstu euharistijskog zajedništva, kao njezine biti i središta. Za ovakav pristup Crkvi katolička je teologija i kod pojedinih pravoslavnih i protestantskih teologa našla poticaje, koje ona nastoji ugraditi i spojiti u jednu širu katoličku cjelinu.⁷ Koje su, dakle, osnovne značajke katoličke communio ekleziologije kao temelja pravog odnosa i vrednovanja jedinstva i posebnosti u jednoj Crkvi.

⁶ Usp. J. Ratzinger, nav. dj. str. 41-44.

⁷ Isto, str. 44.

3. OSNOVNI ELEMENTI COMMUNIO EKLEZIOLOGIJE

Novi zavjet naglašava u različitim kontekstima da postoji jedna Crkva, jedna univerzalna stvarnost spasenja. U nju su združeni svi oni koji se vjerom odazovu Božjem pozivu. Snagom vjere i krštenja svaki kršćanin se prijelovljuje ovoj Crkvi. Ipak, pojam Crkve novozavjetni spisi i Pracrkva primjenjuju i na pojedine mjesne zajednice vjernika. U njima se ostvaruje jedan novi narod Božji i očituje sveopća Crkva, a one, vršeći misterij i djelo Kristovo, očituju svoju mjesnu strukturu. I mjesna i opća Crkva imaju, dakle, karakter crkvenosti. Međutim, problem se javlja kad pokušamo pobliže orediti njihov međusobni odnos. Pritom valja očuvati jedinstvo jedne Crkve uvažavajući elemente vlastitosti mjesnih Crkava. Tijekom povijesti, pa sve do naših dana, ovo je bilo veliko iskušenje za kršćanstvo, jer se činilo gotovo nemogućim očuvati jedinstvo vjere dopuštajući istodobno različite oblike ostvarenja crkvenosti u jednoj zajednici. Crkveni raskoli u prošlosti i današnje stanje Crkve u konfesijama dovoljno svjedoče o tome. Puno crkveno zajedništvo izgubljeno je, što zbog kruto shvaćenog jedinstva, što zbog odveć isticane posebnosti. Doista, sama bit odnosa u Crkvi može se svesti na sržno pitanje jedinstva i različitosti. Valja odmah naglasiti da se jedinstvo Crkve ne sastoji u jednoličnosti, niti se može na nju svesti, iako je u Crkvi od prvih vremena bilo tendencija da se jedno s drugim (zabunom ili nehotice) zamijeni, smatra Congar.⁸ Pravo se jedinstvo mora sastojati iz različitosti, koje u sebi nosi napetost između dijelova i cjeline, između lokalnog i univerzalnog. Iako dio sadržava u sebi cjelinu, ipak dio nije sva cjelina. Iako su mjesne Crkve istovrsne općoj Crkvi (ona se u njima nalazi i iz njih se sastoji), ipak su te Crkve svojim vlastitostima i različitostima dio cjeline i doprinose njezinu ostvarivanju. Kako dakle uskladiti jedinstvo i različitost u jednoj Crkvi?

1. Model *communio ecclesiarum*, koji potječe iz prve Crkve i prevladava u ekleziologiji Istočne Crkve, polazi prije svega od mjesnih Crkava, a onda traži elemente za povezivanje tih zajednica u crkveno jedinstvo. Ovaj ustroj, kako je u praksi ostvaren u pravoslavnoj Crkvi, zapravo ograničava Crkvu samo na mjesnu Crkvu i tako je izolira. Slično stajalište zastupa i protestantska ekleziologija smatrajući opću Crkvu tek nevidljivom duhovnom stvarnošću. I jedni i drugi ne priznaju općoj Crkvi "eklezijalnu strukturu" (Ratzinger).

2. *Univerzalistički model* jest shvaćanje Crkve kao jednoobrazne jedinstvene organizacije, koju čini jedinstveni narod sa svojom vidljivom strukturom i vidljivom glavom tj. papom (jedan pastir, jedno stado). Ova koncepcija jedinstva prevladava u katoličkoj teologiji. Njezin je nedostatak u tome što, zagovarajući isključivo jedinstvo, ne daje pravog mjesta različitostima koje jedinstvo tek čine katoličkim. Osim toga u ovome modelu ne može se dostatno izraziti konstitutivne elemente nastajanja Crkve: sakramente i euharistiju iz kojih Crkva primarno živi i na kojima se temelji.

Drugi Vatikanski oživljujući starokršćansku *communio* ekleziologiju ističe: "Ukoliko je (biskupija) povezana sa svojim pastišrom i skupljena od njega po Evanđelju i Euharistiji u Duhu Svetom, ona tvori mjesnu Crkvu,

⁸ Usp. Y. Congar, *Die Wesenseigenschaften der Kirche*, u *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik IV*, 1, 395.

u kojoj je doista prisutna i djeluje jedna, sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva." (CD 11). Sličnu formulaciju nalazimo i u LG 26: "Ova se Kristova Crkva uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje se, ukoliko su u vezi sa svojim pastirima, i same u Novom Zavjetu nazivaju Crkvama." Polazeći od mjesne Crkve neki ruski pravoslavni teolozi u izgnanstvu razvijaju, tzv. *euharistijsku teologiju mjesnih Crkava*, suprostavljajući je ekleziologiji opće Crkve, odnosno rimskom centralizmu.⁹ Oni tvrde da je svaka euharistijska zajednica već potpuna Crkva, jer ima čitavog Krista. Stoga veze izvanjskog zajedništva s drugim zajednicama nisu za njezinu crkvenost konstitutivne. Na isti način i veza zajedništva s Rimskom Crkvom ne bi bila bitna za mjesne Crkve. Do sličnih zaključaka, iako od drugih polazišta, dolaze i protestanti. Navedena mjesta iz saborskih dokumenata CD i LG o mjesnim Crkvama zacijelo sadrže elemente euharistijske teologije. Međutim, teološko vrednovanje mjesnih Crkava ovdje nema karakter isključivosti, nego smjera jednoj novoj sintezi između univerzalističke i euharistijske ekleziologije.

Ratzinger odgovara na tvrdnje zastupnika euharistijske teologije tu-mačeći gore navedene formulacije koncilskog teksta:¹⁰ Sabor, naime, ne kaže da je Crkva "potpuno u svakoj zajednici koja slavi euharistiju", nego formulira: "Crkva (se) uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje se, ukoliko su u vezi sa svojim pastirima, ... nazivaju crkvama." Da bi bila Crkva, nastavlja Ratzinger, euharistijska mjesna zajednica mora biti "zakonska", a to je čini povezanost s pastirima preko koje je uključena u apostolsko nasljedništvo i tako u cijelu Crkvu. U Crkvu, naime, bitno spada elemenat susreta s onim koji nam sebe daruje i kojega primamo. To je i osnovna struktura svakog sakramenta, a euharistije napose, da ga ne možemo dati sami sebi, nego ga primamo. Crkvu ne stvaramo mi. Ona nije plod naše djelatnosti. Mi joj se samo možemo pridružiti kao udovi, tamo gdje ona već zakonski postoji kao sakramentalna zajednica Tijela Kristova. Krist je u svim zajednicama čitav. U tome postoji suglasnost s pravoslavnicima i protestantima. No, odmah se mora dodati da je svuda samo jedan Krist. I zato jednog Krista mogu imati samo u jedinstvu s drugima koji su također njegovu Tijelo. Jedinstvo svih vjernika, svih mjesta i vremena, nije dakle samo neki izvanjski ili organizacijski elemenat Crkve, ili samo manje važan dodatak euharistijskom zajedništvu. Što više, jedinstvo svih vjernika je nutarnji uvjet euharistijskog zajedništva, zaključuje Ratzinger. Jedna se Crkva ostvaruje u mnogim Crkvama i ove se mogu samo onda u punom smislu zvati Crkvama ako i međusobno svjedoče zajedništvo u Kristu.

Isključiva euharistijska ekleziologija mjesne Crkve i čista univerzalistička ekleziologija opće Crkve sadržavaju očigledno dva različita teološka shvaćanja katoliciteta. Ipak, prema Congaru, ove dvije ekleziološke koncepcije ne moraju se nužno suprotstavljati, kako se često ističe: "S jedne strane kvantitativno univerzalističko shvaćanje koje katolicitet smatra zbrojem i proširenjem jedinstva, s druge strane čisto kvalitativno shvaćanje katoliciteta prema kojemu je u svakom dijelu sadržana cjelina."¹¹ Ovo posljednje shvaćanje katoliciteta, prema Congaru, prihvatljivo je i za katolike, a zasluga je istočnih teologa da smo ga dublje shvatili. Međutim, ono je

⁹ Usp. Y. Congar, nav. dj. st. 400-402.

¹⁰ Usp. J. Ratzinger, nav. str. dj. 45-46.

¹¹ Y. Congar, nav. dj. str. 402.

prihvatljivo samo u sintezi s onim prvim shvaćanjem katoliciteta koji dijelove povezuje u cjelinu. Sinteza pak polazi od toga da opća i mjesna Crkva prebivaju jedna u drugoj: opća u mjesnoj jer ostvaruje isti misterij, mjesna u općoj jer u nju unosi svoje vlastitosti. Radi se, dakle, o međusobnom prožimanju istovrsnih Crkava koje se odražava na različitim razinama. Primjerice i na razini biskupa koji predvode mjesnu Crkvu, a ujedno su članovi kolegija koji predstavlja opću zajednicu. Isto tako karizme i duhovne stvarnosti, kao i sam dar Duha Svetoga u Crkvama, imaju univerzalno značenje i smjeraju izgradnji jedne Crkve. Stoga odgovor na pitanje, kako urediti odnos opće i mjesne Crkve, nije u jednolično shvaćenom jedinstvu, niti u rascjepkanosti pojedinih Crkava. Sintezu jedinstva i različitosti u Crkvi pokušava dati teologija *communio* zajedništva.

4. CRKVA KAO COMMUNIO ZAJEDNIŠTVO

1. Osnovno značenje pojma *communio*

Nije potpuno sigurno izvodi li se latinski izraz *communio* od riječi *cum* *moenus* što znači "imati zajedničko obrambeno mjesto" ili od riječi *cum* *munus* što znači "zajednička zadaća". Bez obzira na to njegovo je osnovno značenje: "svaki na svome mjestu sudjeluje u istoj zadaći".¹² *Communio* je prijevod grčke riječi *koinonia* koju susrećemo u klasičnoj grčkoj literaturi, a u kršćanskoj upotrebi napose kod Pavla i to u značenju: zajedno s drugima uzeti u nečemu udjela.¹³ To je vidljivo iz brojnih mjesta od kojih navodimo samo neka: "Ili zar ne znate da smo svi koji smo kršteni u Krista Isusa, u njegovu smrt kršteni? Dakle s njim smo zajedno ukopani po krštenju u smrt da bismo kao što je Krist uskrsnuo ..." (Rim 6,3-4). "Milost Gospodina Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga neka budu sa svima vama." (2 Kor 13,13). U Filipljanima 3,10 Pavao govori o "udjelu u Kristovim patnjama".

Iako je *communio* jedan od središnjih pojmova u koncilskim tekstovima, ipak njegovo teološko značenje nije još posve jasno određeno niti do kraja dorečeno.¹⁴ Zadaća je zapravo pokoncilске teologije da ga misaono precizira i sadržajno ispuni. Iz konteksta njegove uporabe u dokumentima očito je da se *communio* prvotno ne odnosi na strukturalne strane izvanjskog ustrojstva Crkve, kako ju Sabor opisuje u prvom poglavlju konstitucije *Lumen gentium*. Misterij ili otajstvo temeljni je pojam biblijske teologije koji označava Božji naum spasenja svijeta što ga Bog objavljuje i ostvaruje u povijesti po svojoj Crkvi na vidljiv i spoznatljiv način. Konstitucija o Crkvi opisuje ovo otajstvo spasenja, tu dakle nevidljivu i vrhunaravnu stvarnost Crkve, u tri vida kao otajstvo zajedništva:

a) Prema svojoj vječnoj nakani, Bog nas je stvorio i pozvao u sudioništvo svoga božanskog života (DV 1 i 2). Naše dioništvo u božanskim dobrima Sabor naziva osobnim zajedništvom s Bogom. Božji ostvareni na-

¹² Usp. Y. Congar, nav. dj. str. 403.

¹³ Usp. K. Kertelge, *Koinonia und Einheit der Kirche nach dem Neuen Testament*, u *Communio sanctorum*, izd. J. Schreiner i K. Wittstadt, Würzburg 1988, str. 53-67.

¹⁴ Usp. W. Kasper, *Kirche als communio*, u *Theologie und Kirche*, Mainz 1987, str. 272-289, ovdje 275.

um da ljude prigrli u svoje zajedništvo otkriva na poseban način čovjekovo dostojnstvo i istinu o našem određenju. "Posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest ta što je čovjek pozvan u zajedništvo s Bogom." (GS 19).

b) Drugi je vid otajstva Crkve, kao otajstva zajedništva, da je naše zajedništvo s Bogom kao sveukupni cilj povijesti spasenja ostvareno i izvedeno na jedincat i nenadmašiv način u Isusu Kristu (LG 2). On je jedini posrednik između Boga i ljudi. Krist je ujedno sadržaj i prauzor svakog zajedništva između Boga i čovjeka.

c) Povijesno ostvarenje i posvemašnje proširenje zajedništva s Bogom u Isusu Kristu događa se po Duhu Svetomu (LG 4) koji stanuje u Crkvi i srcima vjernika. Pristup Ocu imamo po Sinu da bi smo postali zajedničari božanske naravi u Duhu Svetomu, koji je živo počelo jedinstva s Bogom i članova Crkve međusobno. Crkva je mjesto, prostor i znak zajedničarenja Boga s ljudima.

Našoj ljudskoj čežnji i želji za trajnim i neuništivim zajedništvom, koja je tako duboka da je ništa ovozemno ne može ispuniti, dolazi ususret Bog nudeći nam i pozivajući nas u svoje vječno zajedništvo života i ljubavi. On nam tako daje odgovor na zagonetku naše ljudske upitnosti i neispunjenosti. Otkriti i razložiti Crkvu kao otajstvo zajedništva s Bogom i ljudi međusobno znači pridonijeti da ona što bolje shvati svoju nutarnju stvarnost, tj. svoj zajedničarski karakter kao svoju bit i središte. Ova je spoznaja u pokoncilskom vremenu bila potisnuta u stranu. Tek Izvanredna sinoda biskupa povodom 20. obljetnice završetka Koncila ponovno je skrenula pozornost na ovaj gotovo zaboravljeni, ključni vid ekzeziologije. U najnovije vrijeme oglašila se i Kongregacija za nauk vjere posebnim dokumentom u kojemu se suprotstavlja tendenciji davanja prevage mjesnoj Crkvi i naglašava konstitutivnu ulogu Petrove službe u katoličkom shvaćanju Crkve.¹⁵ Suočeni smo i s novim društvenim okolnostima u kojima valja u sklopu ozbiljenja duha i slova Drugog vatikanskog aktualizirati i Crkvu kao zajedništvo. Raspad komunističkog totalitarnog sustava i ideologije pred naviranjem demokratskih promjena i nezatomljive želje naroda za slobodom oduševljeno je podravljen, ali ipak nespremno dočekan. On nije samo ostavio u naslijeđe brojne probleme i trajne ožiljke u ljudima i u narodima, nego su njegovi ostaci u Srbiji povelili brutalni osvajački rat, po okrutnosti i razaranju nezapamćen na ovim prostorima. Europa je izgubila iluziju o nemogućnosti ratnog sukoba na svom geografskom prostoru. Razgolićena u svojoj neodlučnosti i sukrivnji da zaštiti žrtve i zaustavi zločince, sada pronalazi providne mehanizme vlastitog ispričavanja. U složenim uvjetima ulaska u novo demokratsko društvo sa svim njegovim izazovima i pod teretom prevladavanja rata i njegovih posljedica, zadaća naše Crkve je da spozna nove znakove vremena, da ih tumači u svjetlu vjere, kako bi mogla biti duhovno žarište obnove pojedinca, skupina i naroda. Za tu zadaću mora se i sama obnoviti u ovoj svojoj duhovnoj dimenziji zajedništva. "Duh zajedništva sastoji se u tome da, iako u sebi nosimo cjelinu, solidarno se odnosimo prema sveukupnoj cjelini, općoj Crkvi."¹⁶

(Slijedi nastavak u idućem broju)

¹⁵ Usp. *Kirche als Communio* u *Herder Korrespondenz* br.7, Jg. 46 (1992), str. 319-323.

¹⁶ Y. Congar, nav. dj. str. 404.

VIELE KIRCHEN IN DER EINEN KIRCHE

Zusammenfassung

Gegenwärtige Spannungen zwischen mehreren Teilkirchen und der Gesamtkirche nimmt der Autor zum Ausgangspunkt, um der Frage nach dem Verhältnis von Einheit und Verschiedenheit in der Kirche nachzugehen. Er stellt fest, daß es zwei verschiedene verwirklichte Kirchenmodelle gibt. Ein erstes geht von der Vielfalt der einzelnen Kirchen (Kirche im Sinne *communio ecclesiarum*), ein zweites von der universalen Einheit aus (universalistisches Model).

Die Versöhnung dieser sich oft gegensätzlich verstehenden Kirchenbilder ist in der *Communio Theologie* des Zweiten Vatikanischen Konzils zu suchen. Nachdem er die theologische Bedeutung des Begriffs *Communio* herausgestellt hat, setzt sich der Autor mit der eucharistischen Ekklesiologie auseinander und weist auf neueste Aktualisierung des *Communio* Gedankens in der katholischen Kirche hin.